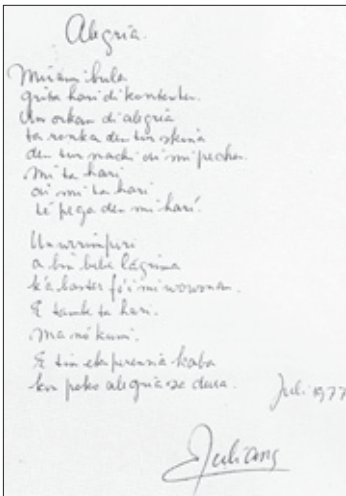

EJ in het licht van de Schaduwwrouw (2)

En met de hand geschreven gedicht van EJ.

FOTO WERKGROEP CARIBISCHE LETTEREN

'Curaçose vrouw', een nimmer gepubliceerde pentekening van EJ, van omstreeks 1988. FOTO ARCHIEF MM

In 2016 verscheen bij uitgeverij 'In de Knipscheer' in Haarlem een intrigerend boek: 'Schaduwvrouw'. Schaduwvrouw, dat zich zowel in Nederland als op Curaçao afspeelt, heeft, wat betreft sfeertekening en rake observaties van 'land en volk', niets aan actualiteit ingeboet.

DOOR FRED DE HAAS

In samenspraak met de uitgever heeft de auteur het verstandig geacht haar ware naam voorlopig schuil te laten gaan achter een welkend pseudoniem: Margarita Molina (MM). Haar minnaar is 'Roy', waarvan de activiteiten zo duidelijk beschreven worden dat het voor elke volwassen Curaçoaenaar een fluitje van een cent is om te raden wie met 'Roy' wordt bedoeld. Roy is niet minder dan de bekende Curaçose kunstenaar EJ.

De late antropologe

EJ neemt haar mee naar het huisje van de Curaçoaenaar Luciano 'Chan' Koots, aan wie ik zelf ook herinneringen bewaar: Koots sneed ooit een snaar voor zijn muziekboek af van de palmen die in mijn tuin stonden. MM, die bij nader inzien antropologe dan pedagogie had willen studeren, geeft van die oude wens blijk als ze de Benta, het instrument waarmee Koots zo bekend zou worden, tot in detail beschrijft: „[...] Luciano, die als beste de Benta bespeelde, daarginds in zijn kleine huisje. Dit instrument is een muziekboek, géént op de Afrikaanse pijl en boog, Luciano vervaardigde dit instrument zelf volgens de vastgestelde en zeer nauwkeurige voorschriften: je moet bij volle maan een dikke rechte tak van de karawaraboom afsnijden, die zacht maken door de tak in het water te leggen en hem langzaam te buigen. De snaar is een nerf van een palmblad. Je open mond is de klankbodem, je tikt met een houten stokje of metalen staafje tegen de gespannen nerf en door de plaats waar je de vezel maakt, en door de stand van je mond, kun je er muziek mee maken. Het was een primitief, indringend oergetuid.”

Op de zacht vibrerende klanken van de Benta dansen ze in het maanlicht. En dansen kon ze. EJ zal later schrijven: „De regen is voorbij / achter een magere wolk / loopt de zon / op stiefen / angelozen dansen / op het erf van Luciano / met jou / een mazurka / op de maat van de wind / Nanzi de spin / hangt aan één draad / van zijn gebro-

ken web / en wacht.” (p. 189) Let op de rake metafoor van hun liefde: Nanzi die 'hangt aan één draad van zijn gebroken web en wacht'.

Nederlanders op Curaçao

Ze staat stil bij de geschiedenis en ziet hoe de maatschappij meedogenloos de kleur van zijn bevolking in sociale lagen verdeelt en waardeert: „In allerlei situaties blijkt steeds weer het verleden van vóór de afschaffing van de slavernij een rol te spelen. Zo lang geleden...voor mij. Kennelijk nog te kort geleden voor de nazaten. Het beïnvloedt nog steeds hun handelen en denken. Zal de greep van het verleden ooit zijn kracht verliezen? Zwart, bruin, wit en alle kleurschakeringen – daartussen hebben hun eigen gradaties en plaats, ook onderling. [...] Hij schreef erover en wist er alles van. Hij was de enige persoon die ik kende die vrij van frustraties was. Het verleden kwam tevoorschijn in zijn werk, hij stak er de draak mee, hij tekende het, hij benoemde het, hij zag de verscheurdheid, de gespletenheid, en klaagde het in zijn gedichten en geschreven aan.” (p. 213/214)

Handschrift van een van de gedichten, 23-4-1976.

FOTO'S ARCHIEF MM

Zijn hele leven zou EJ voor de botte Nederlander - de 'goede Hollander' niet te na gesproken - een zwarte man blijven. Als MM haar intrek neemt in een guesthouse op Pietermaai waar ze op EJ zou wachten, zegt 'de Nederlandse eigenaar misprijzend dat een zwarte gozer al twee dagen was komen vragen of ik er al was' (p. 77). Die 'zwarte gozer' was EJ.

Zij schaamt zich voor de Nederlanders die zich 'aan de oostkant van het eiland minachten en schreeuwend gedroegen, scheurend in hun grote bolides'. Zelf zouden zij en haar latere - Nederlandse - partner Sven volledig worden geaccepteerd door de bevolking van het eiland, waar zij zich metterwoon hadden gevestigd. Zij en Sven zouden al snel samen met de 'landkinderen' dansen op de inheemse, Caraïbische ritmes. Sven danste en trommelde niet alleen in een lokale band, maar bouwde zelfs inheemse muziekinstrumenten volgens de

maten die hij had gevonden in een geschrift van EJ. De zoon van MM beschreef virtuoos de metalen wri en is een graag geziene begeleider op feesten die werden opgeluisterd door het Ca'i-orgel. De Schaduwvrouw en haar gezin hoorden bij het eiland en hadden, volgens de mensen daar, een 'zwarte ziel'. Een onzichtbare scheidslijn zou, jammer genoeg, toch voelbaar blijven. Ze waren nu eenmaal blank.

Gelukkig is het eiland voor iedereen gelijk. „Als de zon bijna onderging, viel het eiland stil, het hield zijn adem in. Nog een laatste roep van een jan-variant die zich naar zijn nest aan de noordkant haastte, waarna al de vogels zegen. Heuvels en huizen kregen na de hete dag een warme gele gloed waarin een zachte melancholie rondwaarde [...] Die sfeer was heel bijzonder, ik wilde die dieper voelen maar kon het niet beetpakken, het was ongripbaar. [...] Waar kwamen mijn liefde en

Huis van MM en Sven aan het eind van een doodlopende weg in Westpunt. Daarachter bevindt zich de Noordkust.

emotie voor het eiland toch vandaan?” (p. 54)

De 'Atard' van MM...

EJ in Leiden

EJ komt naar Nederland. Hij gaat een stage volgen aan de archeologische afdeling van de Universiteit van Leiden en levert zulk goed werk af dat dr. P. Glazema, directeur van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, hem in Nederland wil houden en hem een vervolgstudie aanbiedt. Maar 'het tropenkind ging terug naar de warmte van zijn eiland'. „Ik zou opnieuw achterblijven in een koud en mistig land. Langzaam zou ik, als een schaduw, steeds verder uit zijn leven verdwijnen, oplossen in die mist, als een verre schaduwvrouw.” (p. 116)

Hij ging en stuurde haar een gesproken boodschap vanuit de cocon van zijn werkkamer waar een inheems gordijn zachties danste op de adem van de pasmaat. „Wat je nu hoort is het klingelen van de staafjes koraal die ik aan elkaar heb gebonden. Ze hangen voor het open raam en de passaatwind laat ze bewegen. Ik heb dat geluid nodig, het verlicht mijn eenzaamheid een beetje. Het helpt niet echt. Alles is droevig.” (p. 117)

EJ ligt onder zijn emoties. Hij weeft. Is niet moedig. Liet haar ooit eenzaam wachten op Kerstavond toen ze speciaal voor hem naar het eiland was gereisd. EJ zoekt, als steeds, beschutting in zijn woorden: „De steel / de dunne steel van mijn ploeg / waarmee ik de harde grond / van de toekomst bewerkt / is gebroken. / Met het domme ijzer in de hand / nog vul van de aarde / sta ik te turen in de verte / van het verleden. / Grijze wolken draven / als wilde geesten voorbij / en bespotten mij.” (p. 86)

Einde van de zoektocht

Dan 'vindt' ze Sven met wie ze

bijna zo jaar zal verder leven. De wereld bereizen, Hindoeïstisch trouwen op Bali, avonturen beleven in Azië en Afrika, om tenslotte voor een groot deel van het jaar te gaan wonen op het geliefde eiland. EJ zal in de marge blijven: „Nanzi komt / proeft / de glanzende vlinder / trekt zich terug / in zijn web / doch zal nooit vergeten / de heerlijke smaak.” (p. 105)

Het eiland brengt hen vreugde. Dans, muziek. Acceptatie en waardering van de kant van de Curaçose bevolking. De tijd verstrijkt. Sven zal eerder heengaan. Sluit in Nederland zijn ogen. Op Curaçao brengt de kunstenaar in zijn moedertal een dichtertelijk eerbetoon aan de verdwenen man die zo voortreffelijk muziek kon maken met de plaatselijke muzikanten:

*Un amigu den dinstansa
manera un datu den kuniuku.*

*Su virtut ta su simplesa
den su dedenan di rino
lagando bongo tradisti
kada sla di su kurason.*
(p. 245)

(Vriend in de verte / als een cactus op het land. / Zijn deugd lag in zijn eenvoud; / zijn bongo sprak de taal van zijn ritmische vingers / en vertaalde elke hartentop (vert. FdH))

Na het overlijden van Sven zullen vele in het Nederlands geschreven gedichten opnieuw hun weg vinden naar Nederland en MM naar het eiland lokken voor het ervaren van wéér intense momenten. Dan maakt ze een harde knieval op de 'Rots der Struikeling'. MM moet weer naar Nederland. De operatie lukt, maar dansen kan niet meer. En weer verstrijkt de tijd en weer komt het eiland in zicht.

Het echte einde

Ze duwt het hek voor zijn woning open. Mango's liggen rot-

tend op het erf. Een oude man komt schuifelend naderbij, leunend op een stok. EJ. Het verleden is herinnering. De toekomst is vergleden. Op de valreep wordt EJ nog publiekelijk geëerd met een titel. Maar het maakte hem niet blij: „Al die toespraken - rommel, wat moet ik ermee? Gezwoven woorden, men hoort zichzelf graag praten. Ze kennen me niet. Ik heb geleefd voor jou. Voor ons.” (p. 275)

Een week voor zijn dood berichtte hij naar Nederland: „Dus! Ik leef naar de dag / dat

wij ons laatste hoofdstuk / samen zullen ondertekenen / om dan als één druppel / in de kosmos te verdampen.” (p. 277)

Jaren later schreef de Schaduwvrouw over dat laatste afscheid van die halve, onbegrijpelijke eeuw waarom ontsnappen niet mogelijk was gebleken: „Bij dit zoveelste afscheid, waarvan we wisten dat dit laatste zou zijn, hadden we geen tranen. Misschien hadden we die niet meer. Of waren ze niet meer nodig. Ons aardse leven was voltooid.” (p. 275)

Zoon van MM speelt wri samen met Curaçoaenaar (Juni).

De gedichten in 'Schaduwvrouw'

Een week voordat ik (Fred de Haas) bijgaand artikel inleverde bij het Antilliaans Dagblad viel mijn oog op de recensie die Michiel van Kempen op 26 januari van dit jaar wijdde aan 'Schaduwvrouw' van Margarita Molina. Ik houd mij altijd verre van het leveren van commentaar op recensies van anderen. Iedereen is tenslotte baas over eigen mening en toonzetting.

Ditmaal lijkt me enig commentaar echter op zijn plaats, omdat het stuk van Van Kempen aanleiding zou kunnen zijn tot het ontstaan van misverstanden. In 'Schaduwvrouw' zijn 25 oorspronkelijk in het Nederlands geschreven gedichten van EJ opgenomen en een achttal - ook in het Nederlands geschreven - gedichten van MM zelf. In het boek wordt duidelijk aangegeven welke

van EJ en welke van MM zijn. Omdat de gedichten van EJ oorspronkelijk door de auteur niet voor publicatie bestemd waren, heb ik me in bijgaand artikel daarom tot wat summier commentaar beperkt.

De twee tweetalige (Nederlands en Papiaments) gedichten die in het boek zijn opgenomen zijn door EJ zelf - nogal slordig - vertaald/bewerkt en niet door MM. Zij heeft überhaupt geen vertalingen gemaakt en ook niet geprobeerd 'om de stijl van de bewonderde dichter te benaderen', zoals Van Kempen heeft gesuggereerd.

De opmerking van Van Kempen als zou 'om die reden de roman als eerbetoon aan een groot dichter op voorhand zijn mislukt' mag dus worden beschouwd als gratis.